

ช่องว่างระหว่างมหาวิทยาลัยและหน่วยงานปฏิบัติ

How to Bridge the Gap between University and Operating Unit

ABSTRACT

ดร.สุรพล กาญจนะจิตรา*
Surapol Kanchanachittra

The main functions of the university are to serve as a supplier of technical knowledge for the development of the society, sources of research and technical services to the society. Under present circumstances, society has not fully received technical knowledge from the university because there is a gap between the university and the operating unit. This gap is because of non-cooperation between the two groups. Each group tries to pursue his own way of thinking. The possible way to bridge the gap for the benefit of the society as a whole is to cooperate with each other in identifying and solving the problems.

ความเข้าใจของคนทั่วไปเห็นว่า มหาวิทยาลัยคือสถาบันที่ผลิตปัญญาชนหรือบัณฑิตเพื่อมารับใช้สังคมหรืออีกนัยหนึ่งก็คือมหาวิทยาลัยมีหน้าที่ในการประสิทธิประสาทวิชาให้แก่บุคคลที่ประสงค์จะได้รับปริญญาในแขนงใดแขนงหนึ่งนั่นเอง แต่โดยแท้ที่จริงแล้ว หน้าที่ของมหาวิทยาลัยมีมากกว่าการสอนซึ่งเป็นเพียงหน้าที่หนึ่งนั่นเอง ซึ่งพอสรุปหน้าที่หลักๆของมหาวิทยาลัยได้เป็น 3 ประการ คือ

1. หน้าที่ในการผลิตบัณฑิตหรือหน้าที่ในการสอน
2. หน้าที่ในการวิจัย
3. หน้าที่ในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

หน้าที่ทั้ง 3 ประการนี้มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด และสนับสนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือถ้าหากอาจารย์ที่ทำหน้าที่แต่สอนอย่างเดียว โดยไม่ได้ทำการวิจัยก็จะทำให้ความรู้ที่ถ่ายทอดนั้นแคบและไม่ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาหรือสถานที่ ในขณะที่เดียวกันหลักการหรือทฤษฎีที่ได้ศึกษามาก็อาจจะไม่ตรงกับความเป็นจริงถ้าหากไม่ได้ศึกษาข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติ

* รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการกองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมการพัฒนาชุมชน อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สภาพความเป็นจริง

ในระหว่างที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย โดยได้มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งสายงานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเสียใหม่ กล่าวคือ ผู้ที่จะได้รับการพิจารณาแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ นอกจากต้องมีคุณวุฒิและประสบการณ์ในการทำงานตามที่กำหนดแล้ว จะต้องมีความผลงานทางวิชาการซึ่งประกอบด้วย

1. มีชั่วโมงสอนประจำในวิชาใดวิชาหนึ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมหาวิทยาลัย
2. มีงานแต่งเรียบเรียงหรือแปลตำราที่ใช้ประกอบการศึกษา
3. ผลงานวิจัยซึ่งมีคุณภาพดีและได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่มาแล้ว
4. มีผลงานทางวิชาการในลักษณะอื่นๆ

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ทำให้มีการตื่นตัวในการทำงานด้านวิจัย การแต่งตำราและงานบริการทางวิชาการด้านอื่นๆ ของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก ซึ่งนับว่าเป็นแนวโน้มที่ดีของวงการการศึกษาของประเทศไทย และจะเป็นการเพิ่มคุณภาพทางด้านการศึกษามากขึ้น นอกจากนั้นหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องก็ยังได้ให้การสนับสนุนการวิจัยและการแต่งตำราของอาจารย์ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของทางราชการอันได้แก่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เป็นต้น หรือหน่วยงานระหว่างประเทศอันได้แก่ มูลนิธิฟอร์ด ร็อคกี้เฟลเลอร์ ในส่วนที่เป็นการให้บริการแก่สังคมนั้นจะเห็นว่าในปัจจุบันนี้ สังคมได้ยอมรับว่ามหาวิทยาลัยเป็นแหล่งวิชาและสามารถทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นเครื่องชี้ในเรื่องนี้ปรากฏชัดว่า คณะรัฐบาลระยะหลังได้มีการเชิญนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยมาร่วมในคณะรัฐบาลในฐานะรัฐมนตรี ที่ปรึกษาหรือหน้าที่อื่นๆ มากขึ้น ทางด้านหน่วยงานประจำก็ได้มีการติดต่อขอความร่วมมือจากทางมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามเมื่อได้พิจารณาถึงผลประโยชน์ที่ได้รับทางด้านวิชาการจากมหาวิทยาลัย ที่มีต่อสังคมโดยรวมแล้วจะเห็นว่า ยังน่าเสียดายที่ยังไม่ได้รับอย่างเต็มที่ เมื่อเทียบกับการลงทุนทั้งทางด้านสติปัญญา เวลาและงบประมาณของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาประเทศ ซึ่งได้เป็นที่ยอมรับแล้วว่าเป็นเรื่องของทุกฝ่ายที่จะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังเพื่อให้ได้ผลสมตามเป้าหมาย ในระยะ 2-3 ปีมานี้ได้มีแนวความคิดในการพัฒนาชนบทที่เรียกว่าการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน (intergrated Rural Development) โดยมีหลักที่สำคัญในการที่ให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งทางด้านวิชาการและการปฏิบัติงานเข้ามาร่วมกันรับผิดชอบและดำเนินงาน ไม่ใช่เป็นการขอความร่วมมือเท่านั้น ในหลายประเทศที่มีการใช้แนวความคิดนี้มหาวิทยาลัยได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการพัฒนาชนบท อาทิเช่น สาธารณรัฐเกาหลี ที่มีขบวนการชีวิตใหม่ (Sameal Undong) อันเป็นที่รู้จักกันทั่วไป มหาวิทยาลัยก็ได้เข้าไปมีบทบาทอย่างมากในด้านวิชาการ โดยได้จัดที่มอจารย์ทางด้านสาขาต่างๆ เข้าไปให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในชนบทในด้านนั้นๆ ในประเทศฟิลิปปินส์การพัฒนาชนบทซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมการปกครอง และพัฒนาชุมชน (Department of Local Administration

and Community Development) ก็ได้รับความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ (University of Philippines) โดยเฉพาะทางด้านการวิจัยและฝึกอบรมได้มีการจัดตั้งสถาบันเพื่อการวิจัยและฝึกอบรมการพัฒนาชนบทที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ ซึ่งดำเนินงานโดยคณะกรรมการร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย และกรมการปกครองและพัฒนาชุมชน อาจารย์มหาวิทยาลัยจะพิจารณาปัญหาาร่วมกับหน่วยงานปฏิบัติ และนำปัญหานั้นไปทำการวิจัยและผลที่ได้จากการวิจัยก็จะนำมาแก้ไขหรือใช้ในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสนาม วิธีการดำเนินการร่วมกันนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับ Extension Service System ของสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ในด้านการพัฒนาชนบทนั้นในสหรัฐอเมริกาอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานของรัฐที่เรียกว่า หน่วยบริการส่งเสริม (Extension Service) ที่จะให้บริการแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่บนบก ทางด้านต่างๆ เช่นการเกษตร การโภชนาการ การพัฒนาเยาวชน เป็นต้น การดำเนินงานด้านส่งเสริมนี้มีมหาวิทยาลัยเป็นหลักโดยมหาวิทยาลัยของรัฐที่เรียกว่า Land Grant จะมีหน่วยงานหนึ่งคือสำนักส่งเสริม โดยจะมีผู้อำนวยการเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยนั้น และมีเจ้าหน้าที่ (Extension Agent) ประจำอยู่ในท้องที่ต่างๆ ซึ่งจะได้นำปัญหาที่ตนประสบทั้งทางด้านประชาชนและตนเองเข้ามาให้ทางมหาวิทยาลัยโดยหน่วยงานส่งเสริมและจะใช้บริการของมหาวิทยาลัยในสาขาต่างๆมาช่วยแก้ปัญหา โดยเฉพาะทางด้านการวิจัยและฝึกอบรม สำหรับการฝึกอบรมนั้นทุกปีได้มีโครงการที่เรียกว่า In depth Study Week เป็นการเพิ่มทักษะให้แก่เจ้าหน้าที่ในสนาม กล่าวคือทุกปีทางสำนักส่งเสริมจะสอบถามเจ้าหน้าที่เหล่านั้นว่าต้องการความรู้วิชาใดเพื่อประโยชน์ในการทำงานของตน เมื่อได้รับคำตอบแล้วสำนักงานก็จะประสานงานกับคณะต่างๆในมหาวิทยาลัย จัดหลักสูตรตามความต้องการของเจ้าหน้าที่เหล่านั้น โดยจะใช้ระยะเวลาประมาณ 1 อาทิตย์

ดังนั้นตามตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า มหาวิทยาลัยกับหน่วยงานปฏิบัติจำเป็นจะต้องมีระบบความสัมพันธ์กันในการที่จะร่วมมือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาชนบท แต่เมื่อพิจารณาย้อนกลับมาคู่ในระบบของบ้านเรา ยังจะเห็นว่า มีช่องว่างทั้งทางด้านมหาวิทยาลัย และหน่วยงานปฏิบัติเองจึงเป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่งที่จะนำเอาช่องว่างนี้มาพิจารณาและหาทางประสานช่องว่างเหล่านี้ เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ ซึ่งอยู่ในภาวะที่ต้องระดมสรรพกำลังทั้งมวลในการพัฒนาประเทศ

สาเหตุที่ทำให้เกิดช่องว่างดังกล่าวระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานปฏิบัติ ถ้าจะพิจารณาอย่างเป็นกลางแล้วก็เห็นว่าน่าจะมาจากความเคยชินในระบบและการที่ยังไม่มีสื่อที่จะทำให้เข้าหากันทั้งสองฝ่าย ซึ่งถ้าจะแยกพิจารณาแต่ละฝ่ายอาจจะสรุปเป็นแนวในการพิจารณาได้ดังนี้

ฝ่ายมหาวิทยาลัย

1. การตื่นตัวของอาจารย์ในการวิจัยและการให้บริการทางวิชาการต่อสังคมนั้น เกิดขึ้น

จากระบบการบริหารงานบุคคลโดยกำหนดไว้เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการมากกว่าที่จะสนใจในปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงของสังคม ดังนั้นเนื้อหาและขอบเขตของการวิจัยจึงมักจะจำกัดอยู่ในวงแคบเพื่อเหตุผลดังกล่าวเท่านั้น เมื่อเสร็จสิ้นโครงการวิจัยแล้ว ผลที่ได้รับส่วนมากก็คือการเสนอผลงานเพื่อขอตำแหน่งดังกล่าว นอกจากนั้นแล้วก็เกือบจะไม่ได้ใช้ให้เป็นประโยชน์อะไรเลย

2. การคัดเลือกบุคคลเข้ามาเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่มักจะเลือกบุคคลที่จบการศึกษามาโดยยังไม่ได้มีประสบการณ์ในการทำงานเลย ประเด็นนี้อาจจะเป็นข้อจำกัดทางด้านกฎหมายก็ได้ ดังนั้นผู้ที่เข้ามาเป็นอาจารย์มักจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการจบปริญญาได้วุฒิต่างๆ แต่ในทางปฏิบัติงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกของการบริหารราชการประสบการณ์ในห้องที่โครงการพัฒนาต่างๆกำลังดำเนินการอยู่จึงมีน้อยหรือเกือบไม่มีเลย ซึ่งก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการที่จะกำหนดปัญหาและขอบเขตในการวิจัย อันทำให้ผลที่ได้รับจากการวิจัยไม่สามารถนำมาปรับใช้กับโครงการที่ปฏิบัติจริงในสนามได้ เรื่องนี้ถ้าหันกลับไปดูมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ โดยเฉพาะในสาขาเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทเขามักจะสรรหาบุคคลที่มีประสบการณ์ชื่อเสียงดีเด่นในการปฏิบัติงานในสนามเข้ามาเป็นอาจารย์ เพื่อที่จะได้ผสมผสานหลักวิชาการและประสบการณ์จากของจริงเข้าด้วยกัน

3. คุณภาพของงานวิจัยขณะนี้ยังไม่ได้มีการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ โครงการวิจัยต่างๆ ทั้งที่เป็นวิทยานิพนธ์ขั้นปริญญาโทหรือผลงานวิจัยของอาจารย์ทางด้านสังคมศาสตร์เป็นจำนวนมาก ถ้าหากจะดูถึงความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อถือ (Reliability) ของระเบียบวิธีวิจัยแล้วยังมีจำนวนมากที่อาจจะไม่ถูกต้องนัก ดังนั้นผลที่ได้รับจากการวิจัยจึงเป็นสิ่งที่คลาดเคลื่อนไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้จริงๆ และขณะนี้ในประเทศไทยเรายังไม่มีระบบในการที่จะตรวจสอบผลงานทางด้านวิชาการเหล่านี้ว่าอันไหนได้มาตรฐานเพียงใด สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยซึ่งน่าจะมีบทบาทในเรื่องนี้ก็ยังไม่ได้มีการเคลื่อนไหวอย่างแท้จริง ในต่างประเทศได้มีการตั้งสมาคมตามสาขาวิชาต่างๆ เช่น สมาคมสังคมวิทยา สมาคมจิตวิทยา เป็นต้น เพื่อจะเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนวิชาความรู้ระหว่างนักวิชาการในสาขานั้นๆ รวมทั้งยังเป็นหน่วยงานที่จะกลั่นกรองผลงานของนักวิชาการสาขานั้นๆด้วย ดังจะเห็นว่าแต่ละสมาคมจะมีวารสารของตนและในวารสารจะเป็นรายงานผลการวิจัยของนักวิชาการในสาขานั้นที่ได้รับการตรวจสอบและกลั่นกรองมาแล้วว่าได้มาตรฐาน จึงได้นำมาพิมพ์เผยแพร่

4. กลไกในการบริหารงานของมหาวิทยาลัยไม่เปิดโอกาสให้อาจารย์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการเป็นจำนวนมากหรือแม้แต่สถาบันในมหาวิทยาลัยหลายแห่งก็มีความสนใจในการพัฒนาชนบท อยากจะเข้าไปมีส่วนร่วมบางแห่งก็วางโครงการเข้าไปดำเนินงานเสียเองก็มี อาจารย์บางคนก็ได้วางโครงการวิจัยของตนในรูปของการประเมินผลโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่ อย่างไรก็ตามความสนใจของมหาวิทยาลัยดังกล่าวนี้ ยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด เพราะอาจารย์จำเป็นจะต้องทำการสอนอยู่ประจำจะมีเวลาวางก็ตอนปิดภาคเรียนเท่านั้น แต่การเข้าไปมีส่วนร่วมและทำความเข้าใจในการพัฒนาชนบทเป็นสิ่งที่ไม่อาจทำได้ในระยะเวลาที่จำกัด

ดังนั้นจึงเป็นอุปสรรคที่จะทำให้อาจารย์ในมหาวิทยาลัยไม่สามารถเข้าใจในปัญหาและสภาพของการพัฒนาชนบทได้อย่างถ่องแท้และถูกต้อง ในระบบของมหาวิทยาลัยต่างประเทศได้มีการเปิดโอกาสให้อาจารย์ที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยเป็นเวลาพอสมควรได้มีโอกาสหยุดการสอนและไปทำงานด้านปฏิบัติ อาจเป็นเวลา 1-2 ปี เพื่อจะได้นำเอาประสบการณ์นั้นมาเป็นประโยชน์ในการสอนต่อไป ซึ่งขณะนี้ก็เป็นที่ยืนยันได้ว่าได้มีระเบียบที่เปิดโอกาสให้อาจารย์ในมหาวิทยาลัยของไทยทำได้แล้วเช่นเดียวกัน บางแห่งอาจจะมีการแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานปฏิบัติเป็นการชั่วคราว เพื่อให้เจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายได้มีประสบการณ์ใหม่ๆ และนำกลับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของตน

ฝ่ายหน่วยงานปฏิบัติ

1. ผู้มีอำนาจตัดสินใจในหน่วยงานปฏิบัติ ยังมองไม่เห็นประโยชน์ของการใช้ผลการวิจัยในการช่วยตัดสินใจหรือวางแผนงานในการแก้ไขปัญหา แม้ว่าหลายหน่วยงานจะมีหน่วยที่รับผิดชอบในเรื่องการวิจัยและประเมินผลเองก็ยังไม่ได้ใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ ดังนั้นโอกาสที่มหาวิทยาลัยจะเข้าไปมีส่วนร่วมมือในเรื่องนี้ยังอยู่ในวงจำกัด

2. ขาดระบบการติดต่อกับมหาวิทยาลัย บางครั้งหน่วยงานปฏิบัติอาจต้องการการบริการด้านวิชาการจากมหาวิทยาลัย แต่หากไม่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์เป็นส่วนตัวแล้ว ก็ไม่ทราบว่าจะติดต่อทางไหนและจะได้รับความร่วมมือมากน้อยเพียงใด ประกอบกับระยะเวลาในการดำเนินงานตามโครงการต่างๆมักจะเร่งรีบ ถ้าหากจะติดต่อเป็นทางการก็จะใช้เวลาามากไม่ทันต่อเหตุการณ์

3. ปัญหาเรื่องงบประมาณ ซึ่งไม่ได้ตั้งไว้สำหรับโครงการวิจัย เมื่อมหาวิทยาลัยมีความประสงค์จะร่วมมือกับหน่วยงานปฏิบัติด้านการวิจัย แต่หน่วยงานนั้นไม่มีงบประมาณสำหรับค่าใช้จ่ายให้อาจารย์เมื่อออกไปรวบรวมข้อมูลคงทำได้แต่การอำนวยความสะดวกเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการไม่ได้ให้ความสนใจอย่างจริงจังในการร่วมมือทางวิชาการจากมหาวิทยาลัย

4. ความไม่เข้าใจในประโยชน์ของการวิจัยและประเมินผล หน่วยงานปฏิบัติส่วนใหญ่ มักจะเข้าใจว่า การวิจัยและประเมินผลเป็นงานที่จะมาตรวจสอบว่าการดำเนินงานในโครงการต่างๆนั้นได้ผลสำเร็จสมความมุ่งหมายเพียงใดเท่านั้น ซึ่งมักจะต้องการให้ออกมาในทางที่ดีเพื่อที่จะเป็นการแสดงถึงประสิทธิภาพของหน่วยงานของตน ดังนั้นถ้าหากมีบุคคลภายนอกจะเข้ามาทำการประเมินผลให้แล้วก็จะเกิดความกลัวว่าจะมาพบข้อบกพร่องในการดำเนินงานอันอาจจะทำให้เกิดผลเสียหายแก่หน่วยงานของตน ดังนั้นจึงทำให้หน่วยงานปฏิบัติไม่สู้เต็มใจที่จะให้มหาวิทยาลัยเข้าไปศึกษาหรือประเมินผลงานของตน

แนวทางประสานช่องว่าง

จากสาเหตุที่ทำให้เกิดช่องว่างทั้ง 2 ฝ่ายนี้ เป็นเรื่องที่ควรจะนำมาพิจารณาและหาแนวทางประสานช่องว่างนี้เสียเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาประเทศ แนวทางที่น่าจะเป็นไปได้ที่ขอเสนอไว้ในที่นี้นั้น 4 ประการ คือ

1. โครงการวิจัยที่มหาวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการควรจะคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับเป็นหลักโดยเฉพาะในแง่ของการปฏิบัติไม่ใช่แต่เพียงเพื่อนำมาใช้ประกอบการพิจารณาทางด้านวิชาการเท่านั้น

2. การพิจารณาอนุมัติโครงการวิจัยต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ควรจะคำนึงถึงคุณภาพและประโยชน์ที่จะได้รับอย่างจริงจัง และในขณะเดียวกันก็ควรให้การสนับสนุนอย่างจริงจังทั้งทางด้านงบประมาณและเวลา

3. ควรจะมีการสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างคณะต่างๆ ในมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานปฏิบัติในด้านที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อที่จะได้มีการปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิดในความร่วมมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานปฏิบัติอาจจะเสนอปัญหาและประเด็นที่ต้องการให้ทางมหาวิทยาลัยช่วยค้นหาเพื่อจะได้ร่วมกันจัดทำโครงการตั้งแต่ต้น

4. จัดตั้งสถาบันร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานปฏิบัติเพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้เป็นระบบที่ถาวร ซึ่งในขณะนี้ก็ได้มีการริเริ่มโครงการฝึกอบรมและวิจัยเพื่อการพัฒนาชนบท โดยสำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับกรมการพัฒนาชุมชน กำลังดำเนินการวางโครงการซึ่งจะประกอบด้วยความร่วมมือทางด้านการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบททั้งในระยะสั้นและระยะยาว การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทในรูปของ Social Lab จึงเป็นที่หวังว่าคงจะเป็นก้าวแรกในการที่จะประสานช่องว่างและก้าวต่อไปคงจะมีมหาวิทยาลัยอื่นๆ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เข้ามาร่วมดำเนินงานในโครงการ.

วิจารณ์บทความ เรื่องช่องว่างระหว่างมหาวิทยาลัยและหน่วยงานปฏิบัติ^{*}

ก.ทั่วไป

1. หน้าที่หลักของมหาวิทยาลัย (ย่อหน้าแรก หน้า 1)

หน้าที่หลักของมหาวิทยาลัยนั้นที่จริงมีอยู่อีก 1 ประการคือ “ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม”

2. ความในหน้า 2 ย่อหน้าที่ 1 บรรทัดที่ 7-8 อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าในอดีตสังคมไม่ยอมรับว่ามหาวิทยาลัยเป็นแหล่งวิชา เพิ่งมายอมรับกันในปัจจุบัน ซึ่งตรงกันข้ามกับความจริงที่ว่านับแต่มีการตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในโลก สังคมก็ได้ยอมรับแล้ววามมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งวิชาการ

3. การวิจัยของอาจารย์ (ตามข้อ 1 หน้า 4) นั้น มีอยู่หลายโครงการที่ให้ประโยชน์ในแง่ปฏิบัติ แต่การที่ไม่มีการนำไปปฏิบัตินั้นคงจะตำหนิอาจารย์ผู้วิจัยไม่ได้ อาจต้องตำหนิระบบการแพร่ข่าวสารผลงานวิจัย หรือตำหนิผู้สมควรจะใช้ผลงานวิจัยนั้นในด้านปฏิบัติการ แต่ไม่ใช่

4. ผู้วิจารณ์เห็นด้วยว่า การเลือกบุคคลเข้าเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย (ตามข้อ 2 หน้า 4) นั้น หากได้ผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาก่อนก็จะเป็นการดี แต่ถ้าไม่มีทางเลือก การที่จะรับบุคคลที่ไม่มีประสบการณ์ในการทำงานมาก่อน แต่มีคุณสมบัติและความรู้สูงพอที่จะทำการสอนในสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยต้องการก็คงจะไม่เป็นการเสียหายจนเกินไป

5. เกี่ยวกับคุณภาพของงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ของอาจารย์ (ตามข้อ 3 หน้า 4) นั้น เห็นว่า

5.1 โดยธรรมชาติหรือลักษณะของวิชาเป็นที่ยอมรับกันว่าในสายสังคมศาสตร์นั้นจะให้ทุกอย่างเที่ยงตรงและมีความเชื่อถือได้อย่างเช่นวิทยาศาสตร์ทางธรรมชาตินั้นเป็นของยาก ดังนั้นงานวิจัยในสายสังคมศาสตร์ในประเทศไทยเท่าที่มีมา ถ้าจะกวัดขั้นในเรื่องนี้กันจริงๆ แล้วน่าจะไม่มีงานวิจัยใดหรือมีแต่น้อยรายที่จะรอดตัวไปได้ เราจึงหวังแต่ว่าจะพยายามช่วยกันทำให้ดีขึ้นเท่าที่สามารภ และถ้าจะกวัดขั้นกันอย่างจริงจังก็เกรงว่าจำนวนนักวิจัยด้านนี้จะลดน้อยลงเกินสมควรซึ่งน่าจะไม่สู้ดีนัก

5.2 อนึ่ง ขบวนการวิจัยของชาติยังเห็นว่านักวิจัยของเรายังมีน้อยต้องการจะส่งเสริมให้มีนักวิจัยเพิ่มขึ้น ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นในปัจจุบันเราก็ต้องยอมรับความจริงข้อที่ว่างานวิจัยของนักวิจัยมือใหม่ย่อมต้องมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง นักวิจัยมือเก่าก็จะช่วยแนะนำนักวิจัยมือใหม่ให้ทำการวิจัยได้ดีขึ้น และผู้จะใช้ผลงานวิจัยก็ต้องรู้จักเลือกผลงานวิจัยที่น่าจะเชื่อถือได้ด้วย

5.3 เข้าใจว่าสมาคมตามสาขาวิชาต่างๆ ของเราเมื่อจะพิมพ์เผยแพร่งานวิจัยใดก็คงจะได้ตรวจสอบแล้วตามสมควร

6. การเปิดโอกาสให้อาจารย์ในมหาวิทยาลัยหยุดการสอนเพื่อไปปฏิบัติงานวิจัยหรืออื่นๆ เป็นเวลา 1 ปี (ข้อ 4 หน้า 5-6) นั้น ปัจจุบันมีระเบียบให้ทำแล้ว

^{*}วิจารณ์โดย ดร.ระดม เศรษฐีธรร, คณบดีคณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

7. “ขบวนการชีวิตใหม่” (Samual Undong) ของเกาหลีนั้น จากข้อเท็จจริงปรากฏว่าได้ลอกเลียนแบบไปจากประเทศไทยนั่นเอง หมายถึงว่าเราได้ทำมาก่อนแล้วแต่อาจจะไม่รัดกุมและไม่จริงจังกเท่าเขา

ข.พิจารณาในแง่ของคำว่า“ช่องว่าง”

คำว่า“ช่องว่าง” ในที่นี้จะหมายถึงภาวะที่มหาวิทยาลัยกับหน่วยงานปฏิบัติ :-

1. ขาดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน หรือมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันแต่น้อย ในแง่วิชาการ ประสบการณ์ เทคโนโลยี ข้อมูล และแนวคิด (ซึ่งส่วนหนึ่งได้จากการวิจัย) ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะชุมชนชนบท

2. ขาดการร่วมมือประสานงานกันในเชิงปฏิบัติระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานปฏิบัติ ในแง่ต่างๆ ตามที่กล่าวในข้อ 1

หากความหมายของคำว่า“ช่องว่าง” ที่ได้ให้ไว้ข้างบนนี้ใช้ได้ ผู้วิจารณ์ก็ควรจะชี้ให้เห็นว่า ในปัจจุบันการที่จะกล่าวว่ามีช่องว่างระหว่างมหาวิทยาลัยและหน่วยงานปฏิบัติ(โดยสิ้นเชิง) นั้น ออกจะเป็นคำกล่าวที่“เหลือเกิน”เกินไป เพราะตามความเป็นจริงแล้วก็มีการติดต่อสื่อสารระหว่างสองฝ่ายในด้านต่างๆ ตามที่กล่าวในความหมายข้อ 1 ไม่มากนักน้อยโดยที่ต่างฝ่ายต่างก็เคารพในวิชาการและประสบการณ์ของแต่ละฝ่าย ตามสมควร และขณะเดียวกันก็มีการร่วมมือประสานงานในเชิงปฏิบัติระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานปฏิบัติอยู่แล้วเช่นกัน ทั้งนี้ไม่มากนักน้อย การติดต่อสื่อสารและการร่วมมือประสานงานกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานปฏิบัติ ในทั้งสองแง่ ตัวอย่างเช่นระหว่างกรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตรกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับคณะเศรษฐศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรมส่งเสริมสหกรณ์กับคณะเศรษฐศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรมแรงงานกับคณะเศรษฐศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรมพัฒนาชุมชนกับคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ฯลฯ ผู้วิจารณ์จึงมีความเห็นว่าปัจจุบันไม่มี“ช่องว่าง”ดังกล่าว เพราะมีการสื่อสารและประสานงานระหว่างสองหน่วยงาน “ยังไม่แนบเนียน ไม่แนบแน่น ไม่จริงจังและไม่ถาวรพอ”แล้ว ผู้วิจารณ์ก็เห็นด้วย

สุดท้ายสำหรับความข้อ 4 ในหน้า 8 ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับโครงการฝึกอบรมและวิจัยเพื่อการพัฒนาชนบท โดยสำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมกับกรมการพัฒนาชุมชน และผู้วิจารณ์เห็นว่ายังมีหน่วยงานที่น่าจะเข้าร่วมอีก คือ “สาขาพัฒนาสังคม”ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์แห่งคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและภาควิชาสหกรณ์แห่งคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์